

Den interna kritiken inom svensk fotboll: avskaffa de yngsta ungdomslandslagen

© Peter Sundström

Institutionen för idrottsvetenskap, Malmö universitet
Författarkontakt <pe3051su-s@student.lu.se>

Publicerat på idrottsforum.org 2020-01-15

Syftet med den här diskussionsinriktade artikeln är att identifiera och jämföra hur svensk fotboll på nationell respektive distriktsnivå förhåller sig till Relative Age Effect (RAE) i sina vägval för talangutveckling.

Intervjuer med SvFF:s utbildningsansvarige, Thomas Lyth, och de tre distriktsförbunden Skåne, Småland och Göteborg har genomförts.

Det framkommer kritik mot de yngsta ungdomslandslagen från de tre tunga fotbollsdistrikten. Kritiken har olika nyanser, men de är alla överens om att åtminstone U15-landslaget är för tidigt. Detta mot bakgrund av RAE och svårigheten att förutspå vilka ungdomar som har störst chans att nå elitnivå i vuxen ålder.

Studien visar också att det råder stora skillnader mellan SvFF:s syn

på hur talangutvecklingen ser ut i Sverige och hur distrikten uppfattar det. SvFF, genom utbildningsansvarige Thomas Lyth, hävdar att det i de flesta distrikten (Skåne är ett undantag) är för lite utbildningstänk och för mycket selektion. Göteborgs och Smålands fotbollförbund håller inte alls med utan hävdar att det är de som blir tvingade att ta ut en 16-manna-grupp till elitlägret och att budskapet från SvFF är att bara bevaka 60-gruppen (de landslagsaktuella). De vill dock vara bredare och väljer att utbilda fler spelare.

PETER SUNDSTRÖM har en magisterexamen i idrottsvetenskap på Malmö Universitet. Hans uppsatser har kretsat kring talangutveckling, selektion och professionalisering.

Introduktion

Inspirerad av tidigare forskning och med utgångspunkt från den mest övergripande slutsatsen i min C-uppsats¹ har jag valt att studera och diskutera svensk fotbolls centraliserade talangutveckling. Med detta menas den talangutveckling som bedrivs från Svenska Fotbollförbundet med ungdomslandslag; hur och i vilken riktning de försöker påverka talangutvecklingen inom svensk fotboll i stort. Vidare studerades tre stora distriktsförbund, Skåne, Småland och Göteborg, som jämförs sinsemellan och även med Svenska Fotbollförbundet. Det intressanta är vilka skillnader och likheter som går att skönja samt hur de motiverar sina vägval.

Rolf Carlsson med doktorsavhandlingen *”Vägen till landslaget”*² och Tomas Petersons artikel, *”Selektions- och rangordningslogiker inom svensk ungdomsfotboll”*³ (en del av ett forskningsprojekt kallat *”De avgörande åren”*), är den forskning som närmast berör området. De båda studierna handlar i stor utsträckning om hur de som är tidigt födda på året på grund av större fysisk mognad premieras i idrottens selektionssystem för ungdomar, framför de sent födda på året. I eliten på seniornivå är det emellertid ganska jämnt fördelat (inom svensk fotboll) mellan de olika födelsekvartalen vilket visar att den tidigare snedfördelningen varit omotiverad när det gäller vilka spelare som har bäst förutsättningar.

I min C-uppsats, som var en komparativ studie mellan IFK Göteborgs och Malmö FF:s respektive fotbollsakademier och ungdomsverksamheter, är den övergripande slutsatsen att avskaffa de yngsta ungdomslandslagen och satsa mer på en ökad mängd träning med bra kvalitet genom en spridning av fotbollsakademier i landet. Fotbollsakademier innebär att klubbar anordnar fotboll på skolschemat för ungdomar vilket möjliggör en ökad mängd träning. Det är svårt att förutspå vilka som har bäst förutsättningar att nå den vuxna eliten. Därför är det bättre att stimulera en bredare ungdomselit så länge som möjligt, och de yngsta ungdomslandslagen sänder därmed fel signaler till både de som väljs ut och de som väljs bort.

1 Peter Sundström, *Fotbollsakademier - en växande företeelse inom svensk fotboll*, 2007

2 Rolf Carlsson, *Vägen till landslaget*, 1991

3 Tomas Peterson, *Selektions och rangordningslogiker inom svensk ungdomsfotboll*, 2004

Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att identifiera och jämföra hur svensk fotboll på nationell respektive distriktsnivå förhåller sig till relative age effect i sina vägar för talangutveckling, vad som görs för att begränsa problematiken och effektivisera talangutvecklingen, samt utifrån det initiera en diskussion där mina tidigare studier och annan forskning med anknytning till RAE har en central roll.

- På vilket sätt är de yngsta ungdomslagen effektiva ur ett talangutvecklingsperspektiv?

Relative age effect

En stor problematik med tidiga satsningar är att tidigt födda på året premieras framför sent födda på året på grund av större fysisk, intellektuell och social mognad. Fenomenet kallas för RAE (Relative Age Effect) och är nu en allmänt erkänd effekt av selektionssystem inom tävlingsinriktad barn- och ungdomsidrott, i sporter och länder över hela världen.⁴

Jochen Musch och Simon Grondin gjorde år 2000 en översikt av den forskning som finns inom området.⁵ Bland annat konstaterar de att flera studier visar att individer födda sent på året har större problem i skolan i jämförelse med dem som är födda tidigt på året i samma åldersgrupp.⁶ Liknande åldersgrupperingar som i skolan finns inom idrotten. Spelare är uppdelade utefter kronologisk ålder med syftet att tillhandahålla lämplig instruktion för utveckling, rättvis konkurrens och lika möjligheter.⁷ För cirka 25 år sedan diskuterade Grondin, Deshaies, Nault samt Barnsely och Thomson en möjlig koppling mellan relative age och deltagande i sport som avspeglar kopplingen mellan relative age och prestationer i skolan. Deras argument handlade om att de äldre barnen, födda tidigt under tävlingsåret, har ett övertag konkurrensmässigt gentemot sina yngre kamrater. Som ett stöd till detta argument demonstrerades en stor snedfördelning av födelsemånad

4 Wattie N., Baker J., Cogley S., Montelpare W. A historical examination of relative age effects in Canadian hockey players. *Int. J. Sport Psychol.* 2007;38:178–186.

5 Jochen Musch; Simon Grondin, *Unequal competition as an impediment to Personal development*, 2000

6 Bell & Daniels 1990; DeMeis & Stearns 1992; Dickinson & Larsen 1963; Gilly 1965; Grondin, Proulx & Zhou 1993; Hauck & Finch 1993.

7 Musch & Grondin 2001, s 148

bland ishockeyspelare i tävlingsbaserade ungdomsligor och i nordamerikanska National Hockey League (NHL) – de som var födda första månaderna på året var överrepresenterade, medan det var en brist på spelare födda de sista månaderna på året. Grondin et al. menade att denna snedfördelning var ett resultat av brytpunkten, 1 januari, som bestämmer åldersgrupperingen i ungdomshockeyn.⁸

Trots att det finns uppenbara paralleller mellan RAE i skola och sport finns det en stor skillnad. Denna skillnad kan vara resultatet av obligatorisk skolgång i jämförelse med det frivilliga deltagandet i sport. Trots att åldersrelaterade skillnader i kognitiv förmåga och prestation i skolan existerar,⁹ jämnas detta ut de följande åren.¹⁰ Detta kan bero på hårdare arbete av yngre elever för att kunna tävla med deras äldre kamrater, och på den specialhjälp som ofta ges till lågpresterande barn i skolor.¹¹ Russel och Startup visade även att de svårigheter yngre elever upplever med att klara sina studier i slutändan kan leda till bättre resultat vid skolans slut där grunden för succé är hög motivation och ständiga ansträngningar istället för ett relative age-övertag.¹² En studie av Allan Svensson visar att övertaget i relative age vad gäller skolresultat i princip försvinner redan i slutet av högstadiet (15 år).¹³

En studie av tio länders ungdomslandslag, U15, U16, U17, U18, och två stora ungdomsturneringar, UEFA U- och Meridian Cup, uppvisar samma mönster i födelsefördelning som finns i Svenska Fotbollförbundets selektionssystem. I ungdomslandslagen, författarna har valt att presentera alla ungdomslandslag i respektive land som en enhet¹⁴, varierar andelen spelare födda det första kvartalet från 36% (Spanien) till 50,49% (Tyskland). Andelen spelare födda det sista kvartalet varierar från 2,78% (Sverige) till 17,02% (England). Vid en sammanslagning av ländernas ungdomslandslag är andelen födda det första kvartalet 43,38% och det fjärde kvartalet 9,31%. Vid en liknande studie av Uefa-turneringar, U16, U18, U21, minskar snedfördelningen på födelsekvartalen i takt med åldern. I Uefa U16 är andelen födda det första kvartalet 48,96%, i U18 29,86% och i U21 27,67%.¹⁵

8 Grondin, Deshaies & Nault 1984; Barnsley, Thomson & Barnsley 1985.

9 May & Welch 1986; Sweetland & De Simone.

10 Hauck & Finch 1993; Kinard & Reinherz 1986; Langer, Kalk & Searls .

11 Musch & Grondin 2001, s 148

12 Russel & Startup 1986.

13 Allan Svensson, Har åldern någon betydelse? 1993

14 I Spanien, Frankrike och Sverige finns bara uppgifter för U16 och U18

15 Helsen F, Werner, Wincel, Jan van, Williams, Mark A., The relative age effect in youth soccer across Europe, 2004

Metod

Jag har gjort en semistrukturerad intervju med Thomas Lyth, tidigare utbildningsansvarig på SvFF. Talangutveckling är en komplex företeelse och därför skickades en grundstruktur för intervjun till Thomas Lyth några dagar innan intervjutillfället. Det gör att han har kunnat förbereda sig inför den kritiska diskussionsintervjun vilket ökar chanserna för bra konstruktiva resonemang kring frågorna.

De tre distrikten Skåne, Småland och Göteborg som intervjuats har valts utifrån geografisk närhet och storlek. Detta för att få så stor likhet som möjligt mellan distrikten gällande yttre förutsättningar. Intervjuerna har delvis gjorts utifrån det som framkommer av samtalet med Thomas Lyth. Samtidigt var tanken att ta reda på hur de resonerar kring talangutveckling/utbildning av spelare i stort, hur deras upplägg kring detta ser ut och hur de väljer att förhålla sig till RAE och tidig selektering. En grundstruktur med frågor skickades ut till dem för att skapa förutsättningar för bra resonemang.

Intervju med Thomas Lyth, tidigare chef spelarutbildning pojk, SvFF

Thomas Lyth menar att det är svårt att nå ut till de ca 40 000 ungdomstränare inom svensk fotboll som många gånger endast har 3-8 dagars utbildning, med begränsad erfarenhet att själv spela fotboll, med begränsad kunskap om barns utveckling och hur man skall hantera det.

Många ser som sin huvuduppgift att vinna matcher (...) men det handlar också om att ha en långsiktig utbildningstanke, framförallt individuellt för spelare. (...) Många bedriver verksamheten på samma sätt som ett seniorlag gör, kanske till och med som ett seniorelitlag – och det är olika idrotter.

Thomas Lyth framhåller hur mycket konservatism det finns inom fotboll. Att han och hans föregångare har försökt få till förändringar genom att skicka ut paper och föreläsa, men det går väldigt långsamt. De försöker istället verka som förebild för hur spelarutveckling skall bedrivas; om de genomdriver förändringar i sitt sätt att arbeta är förhoppningen att det blir lättare att övertyga andra om det.

Förändringar har genomförts

Thomas Lyth hävdar att systemet för ungdomslandslag inte är en stängd verksamhet, men att det tidigare har varit mer åt det hållet. Då hade de ungdomsförbundskapten som endast hade personliga kontakter i landet och kunde i princip själva bara se spelarna under en vecka på elitlägret i Halmstad. Det var dåliga förutsättningar för att följa spelares utveckling, och Lyth berättar hur de kunde förhålla sig:

Kanske hörde de från Sundsvall eller Sunnanå (exempelvis) om någon spelare som borde tas ut till landskamp, men de som var med förra gången hade gjort bra ifrån sig. Och vad har tränaren i Sunnanå för kompetens att bedöma spelare i ett internationellt perspektiv?

1998 startade SvFF ett talangutvecklingsprojekt, vilket innebar att de hade 10 deltidanställda talangutvecklare (ökat till 16 senare) som följde verksamheten ute i distrikten:

De följer spelarna som bedöms som spännande upp till 19 år. De skapar kontakter, jobbar för att förändra attityd och påverka tränare.

Thomas Lyth menar att landslagssamlingarna inte är statiska, utan att det handlar om 80-90 spelare som får chansen mellan 15-18 års ålder. Och att det inte är ovanligt att det vid 17 års ålder kommer upp 15 nya spelare som tar någon annans plats. På årgångarna 1982-1987 hade hälften av dem som togs ut hösten när de var 18, enligt Lyth, inte varit All Star Team-spelare.

Kompletterande statistik, framtaget av riksinstruktör Roland Larsson, bekräftar bilden ovan. I ungdomslandslagsspelet under 2007 var det i P15 1 av 23 spelare som inte varit med på elitlägret, i P16 6 av 29, i P17 8 av 43 och i P18 9 av 23.

Distrikten vägrar förändra

SvFF har försökt sprida kunskap till distrikt om ungdomars utveckling och hur verksamheten skulle kunna förändras, men distrikten är svårpåverkade:

Vi har bland annat föreslagit att talangutvecklare i varje distrikt skulle få insikt om hur ungdomar utvecklas på ett väldigt konkret sätt, som sedan kunde bli budbärare lokalt. Det köpte inte distrikten, de var inte mogna för det, hade

inte tänkt så långt (...) Deras motargument var, lite hårdraget, att ge oss pengarna, det här kan vi sköta bättre.

Thomas Lyth menar att det inte är något fel att vara duktig när du är 13 eller 15 år, men att det absolut inte är någon garanti för att du är bäst när du är 16 eller 17 år och att det är den erfarenheten de vill sprida. Att det måste finnas ett bra förhållningssätt till både de som kommit långt och de som inte kommit lika långt. Att man skall bygga mer på intresse. Vidare berättar han att zonverksamheten i stor utsträckning, dock inte överallt, innebär att de kallar in de tidigt utvecklade, spelar elva mot elva och plockar ut de som gör bäst ifrån sig. Det är inte bra och borde skötas på ett annat sätt:

Man borde sätta upp anslag. Är du 13 år och vill lära dig mer om passning, en mot en och göra mål: anmäl dig till det här. Samla dem i mindre grupper, med sina egna tränare och jobba mer med tematräningar, ett begränsat urval av övningar.

Budskapet skulle vara, ”kom hit om du vill bättre”, och efteråt, ”det här behöver du bli bättre på”. Distrikten tyckte inte att det var en bra idé, utan anser att de kan göra det bättre. Sådana här tematräningar har SvFF arbetat med på landslagslägren i sex år och Skåne har skapat ett liknande system i sitt distrikt. Ett annat problem är att distrikten tävlar mot varandra i för stor utsträckning, istället för att se det som utbildningsverksamhet, menar Lyth.

Svårigheten att förutspå utveckling och relative age effect

Det är en del av verkligheten att det är svårt att förutspå utveckling och att en del spelare måste väljas ut, hävdar Lyth. Vidare lyfter han fram att det är viktigt att skapa en bra attityd hos spelarna:

Man får stimulans av att vinna, känner att det går framåt, får glädje av att vinna. Samtidigt är det viktigt att lära sig hantera förluster. Att vinna är en dålig förutsägelse, men viljan att vinna, att ha den attityden, är viktigt. Det är vad idrott handlar om.

Om man flyttar fram ungdomslagslagen till U18 då det börjar bli mer jämnt fördelat mellan kvartalen finns det en risk att talanger väljer andra idrotter. Ett annat problem han lyfter fram är att de tidigare haft distriktsturneringar på juniorsidan vid 17-18 års ålder, men att spelarna då inte släpptes från sina

seniorlag. Thomas Lyth menar också att det kanske finns andra aspekter än fysiskt mognad som gör att de tidigt födda på året premieras:

Har man en trygg miljö hemma är chansen större att tåla problem när de dyker upp. Planerade barn, välkomna barn, får mer kärlek. Kanske är de tidigt födda på året i större utsträckning planerade barn?

Han säger inte att det är så, men att det kan vara så, att relative age effect kan vara väldigt komplext. Vidare menar han att om alla stimuleras lika mycket så kanske det är bättre att vara sent född på året, att kurvan kommer att gå i den riktningen då istället. Att det kommer upp nya spelare när de är 17-18 år betyder, enligt Lyth, att det finns en skapligt bra verksamhet ute i föreningarna, men också att verksamheten för de som kommer med på det spännande tåget är för dålig. Samtidigt hävdar han att om elitföreningar blir ännu bättre på att utbilda spelare innebär det en ökad svårighet för dem som inte är med där från början:

Att gå från div.3-div.4 vid 20 års ålder och sedan bli elitspelare kommer att bli mycket svårare i framtiden.

Thomas Lyth delger statistik som visar hur svårt det är att förutspå vilka som når den vuxna eliten. I årskullarna 83-86 har 103 spelare (109 med utlandsproffs inräknade) spelat minst 10 matcher från start i Allsvenskan eller Superettan. 30% av dessa hade inte varit med på elitlägret, ytterligare 30% hade inte varit All Star Team spelare och 60% hade inte varit uppmärksammade bland de 40-60 bästa. Samtidigt säger han att i ungdomslandslagen födda 1991 och 1992 är det en övervikt på spelare födda sent på året. Och att det i seniorlandslaget är cirka hälften av spelarna som har varit ungdomslandslagsspelare.

Talangbegreppet

Lyth berättar att de bedömer talanger utifrån fyra olika komponenter: teknik, spelförståelse, fysik och karaktär. De har ingen bra måttstock på de här fyra faktorerna, utan tittar väldigt subjektivt på de hela. Lyth framhåller också att de gett förslag på att ändra definitionen av talang:

Talang är goda förutsättningar, fallenhet för, det står i ordlistan. Men att vara talang är också att under flera år visat att man är beredd att träna för att ut-

veckla sina färdigheter. Egentligen kan man inte vara talang förrän i 18-19 års ålder.

Claes Eriksson kommer med ett instick om hur svårt det är med fotboll, att det är en väldigt komplex idrott i jämförelse till många idrottsgrenar:

Om man inte är tillräckligt snabb kanske du kan kompensera det med något annat, det finns så många olika variabler inom fotboll. Simning exempelvis, där är talang lättare att definiera.

De lyfter också fram att det snackas alldeles för mycket elit på ungdomsidan, att det inte är bra, att det hela borde avdramatiseras.

Fotbollsakademier

När det gäller fotbollsakademier, enligt min definition fotboll på högstadienivå (eller redan på mellanstadienivå) för talangfulla fotbollsspelare, lyfter Thomas Lyth främst fram att det inte finns några vettiga träningsförhållanden i stora delar av Sverige från november till mars. Att det måste byggas fler fotbollshallar för att hänga med i den globala konkurrensen:

I Stockholm (en miljon invånare) finns en liten fotbollshall och en stor. I Örnsköldsvik (60 000 invånare) finns sju hockeyhallar. Hockeyspelare skulle aldrig träna eller spela på utomhusrink. Om man kan bygga 300 hockeyhallar, som kostar 2-3 gånger mer, 10-15 gånger mer i drift, varför då inte bygga 600 fotbollshallar, för 10 miljoner styck, halva hallar? Det handlar om en attitydfråga.

Enligt Thomas Lyth finns det 70-80 skolor med fotboll på högstadiet. Han har en del tankar om att ta bort fotbollsriktningen på gymnasiet och ha idrottsklasser från årskurs 4 istället. Att om man bara sysslar med fotboll slår man ut andra idrotter, samtidigt som det är bra med allsidig träning:

Många är vrak vid 35 års ålder, har problem med ljumskar, axlar, för att det varit för ensidig träning. Fler idrotter bygger upp kroppen bra. Det är också bättre politiskt för idrotten, om någon väljer handboll vid 14-16 års ålder gör det inte mig något, men fotboll är roligast så de flesta kommer att välja det.

Thomas Lyth uttrycker även åsikter kring Riksidrottsgymnasieverksamheten och att den borde certifieras. Att de inte kan ta ut 10 spelare till Norrkö-

ping och Sundsvall och tro att de prickar rätt, utan att verksamheten måste spridas. Förslaget har dock inte kunnat genomföras på grund av lagstiftning:

Det står i någon lag att riksidsrottsgymnasium skall finnas på vissa orter. Det behövs en lagförändring (...) Men skolorna är oerhört intresserade, det blir en kontinuerlig fortbildning av skolinstruktörer, träning med fokus på att utveckla individen och inte nödvändigtvis matchspelande.

Dessutom anser han att riksidsrottsstödet, som idag går till lärarlön, borde gå till att förbättra förutsättningarna för spelarna.

Intervju med Ulf Carlsson, Göteborgs Fotbollförbund

Ulf Carlsson pratar väldigt mycket om hur svårt det är att förutspå vilka ungdomsspelare som blir bra i slutändan, att tidig selektering kan vara negativ ur ett talangperspektiv och framförallt när det gäller social fostran vilket är ungdomsidrottens huvuduppgift. Han exemplifierar det hela på följande sätt:

Jag tror att ÖIS har haft 70 spelare födda -91 i sin verksamhet. Tror att en finns kvar. Var tog de övriga 69 vägen? Ofta hör man hur föreningar har fått lägga ned lag eftersom de blir av med sina bästa spelare tidigt. Ledarna tröttnar, spelarna tycker det är tråkigt och droppar ut, tidigare har de vunnit många matcher men nu börjar de förlora alltmer. Lagen jobbar ofta väldigt enskilt i sin förening och det uppstår då ett hål i föreningen. Och i slutändan blir det inget av selekteringen ändå. Det har bara skadat den sociala fostran.

Han betonar också det faktum att ju längre in i puberteten ungdomarna kommer, desto bättre blir träffsäkerheten i att välja rätt spelare. Att tidig selektering blir som ett ekorrhjul, med tankesättet ”om vi inte tar honom tar någon annan honom”, som inte är bra för någon.

Det blir ofta ett stort tapp från pojk till junior och sedan räknar man med att övriga spelare hamnar i andra föreningar, hävdar Carlsson. Föreningar locka till sig spelare och satsat hårt på dem, sedan är de inte värda någonting mer. Speciellt invandrarkillar och dess föräldrar har också många gånger en tendens att vilja vara där det är bäst vilket också kan medverka till en tidig flytt till en annan förening, menar Carlsson. Budskapet från Göteborgs Fotbollförbund till spelare och deras föräldrar är att vara försiktiga med att byta förening tidigt med tanke på statistisk sanning:

En av tio, en av femton flyttas upp till juniortruppen. Övriga åker ut. Föräldrar tänker att det inte händer dem, att deras pojke är så bra. Sedan blir de besvikna. Men det visste ni väl från början, det sa vi, en av tio, en av femton. Folk är inte rationella. Vi ska försöka bli ännu tydligare med statistik.

Han menar också att många killar som får negativt besked också får en negativ bild av fotbollen. De har satsat mycket men tröttnar.

Om det nationella selektionssystemet

Distrikten måste leverera sina 16 bästa 15-åringar till Svenska Fotbollförbundets elitläger. Uttagningen till detta börjar ett år tidigare. Detta är ett system som inte tilltalar Carlsson:

Det är alldeles för tidigt. Man bör vänta åtminstone ett år. Tills man börjar på gymnasiet då spelarna hunnit längre i puberteten och då det också blir en naturlig koppling till fotbollsgymnasium.

Samtidigt menar han att när man är med i en gemenskap, i detta fall FIFA/UEFA, får man acceptera grundstrukturen som finns med ungdomslandslag. Deras uppgift blir då, eftersom träffsäkerheten är så pass låg, att förmedla till killarna att de inte skall deppa för att de inte kommer med. Ur ett talangperspektiv tycker han emellertid att de yngsta ungdomslandslagen är ett ineffektivt system:

Det är så tydligt att de tidigt födda gynnas. Det finns ingen anledning att lägga så mycket krut på en så liten grupp.

Ulf Carlsson ställer sig helt oförstående till den kritik som kommer från SvFF genom Thomas Lyth, om att distrikten tänker alldeles för kortsiktigt, att selektionen är i för stort centrum istället för en långsiktig utbildningsplan. Han menar tvärtom; att budskapet från SvFF enbart handlar om elit:

Budskapet är att bevaka 60-gruppen (de landslagsaktuella, min anm.), vi vill ha talangerna, leta upp dem. Det är aldrig något annat budskap än elit. Budskapet är att de vill ha dem i 60-gruppen, att vi ska se till att de får bra träning.

Han menar att om du skall bli sedd idag som ungdomsspelare måste du vara med på elitlägret och distriktsverksamhet. Annars måste du gå till en elitförening och bli en del av tipselitverksamheten. Talangutvecklarna kon-

centrerar sig endast på 60-gruppen. Ulf Carlsson menar att vi behöver ett bredare perspektiv. Och berättar att distriktsturnering för 17 och 18-åringar är på väg att införas igen.

Miljö för talangutveckling

Ulf Carlsson lyfter fram Sveriges unika idrottssystem, med konceptet idrott åt alla, att alla skall få vara med, som grunden bakom framgångar på elitnivå. Han vill att vi ska ta det lugnt med ungdomarna och värna om talangmiljöerna:

Medelstora orter med bra fotbollskultur är väldigt viktiga. Division 2-3 föreningar, med en bra koppling mellan ungdomslag och seniorlag, är viktiga för svensk fotboll. Ställen där kulturen säger att är man där så blir man bra.

Han tycker att svensk fotboll tyvärr är på väg därifrån. Att vi tittar mer hur det ser ut i resten av Europa och följer dem:

Det är ett tecken på dåligt självförtroende. Vi borde slå vakt om vår egen modell mycket hårdare.

Han menar att dubbelidrottande är bra, att det gör dig som spelare bättre grundtränad. IFK Göteborg pratar om mängden träning, att det krävs 10 000 timmar, men det bör vara allround träning i så fall, mer än en idrott, menar Carlsson. Efter att ungdomarna fyllt 16 tycker han att det är rimligt att ägna sig åt endast en idrott. Nivågrupperingar och uppflyttning av spelare som kommit långt i sin utveckling anser Ulf vara bra, men att man skall vara försiktig med att permanenta uppflyttningar:

Är du 15 år bör basen vara 15-årslaget. Du kan flyttas upp i 16-årslaget, ta med dina intryck ned, att släppa bollen snabbare till exempel och agera ut efter det i 15-årslaget. Man ska vara försiktig med att permanenta eftersom utveckling sker så olika.

Han menar också att uppflyttning av spelare kan innebära att den spelare det berör kan få fler träningar i veckan. Exempelvis tre träningar med J-laget och två träningar med A-laget. Uppflyttning kan ske över fler steg, exempelvis från P16 till A-laget men då är det viktigt, betonar Ulf, att spelaren ifråga inte även spelar i J-laget. Att förflyttningar bara sker mellan två nivåer, det

blir för mycket annars. En annan faktor han lyfter fram som viktig är att det finns olikhet i träningarna, att man inte gör samma saker hela tiden.

Mängden träning och fotbollsakademier

Ulf Carlsson tycker att IFK Göteborgs startande med fotbollsakademi redan i årskurs fyra är för tidigt. Samtidigt ställer han sig tveksam till nödvändigheten av den stora mängden träning:

Det kan bli för lite skillnad mellan träning och match. 8-9 pass i veckan innebär att förmodligen kvalitén blir sämre.

Att tidigt samla alla duktiga spelare på samma ställe är han också frågande till:

Hur får du fram tio bra rosor? Sätter du alla i samma grupp får du kanske bara fram en riktigt bra spelare.

Han menar också att man utvecklas bäst mot spelare som är på ungefär samma nivå. Att jämna matcher är bra, liksom det kan vara bra att vinna stort ibland och förlora ibland. Han menar att det är karaktärsdanande. Han lyfter också fram spelare, Henke Larsson och Kim Källström exempelvis, som är i fotbollens världselit utan att ha varit med i akademier och därför rimligtvis inte tränat den stora mängden. Vidare konstaterar han:

Om det skulle vara så viktigt att vara med i tidiga satsningar kommer det visa sig på seniornivå, att väldigt många är födda januari-mars.

Distriktets egen verksamhet för talangutveckling

Göteborgs fotbollförbund börjar sin talangutveckling/spelarutbildning vid 12 års ålder. Det är ingen selektion, utan vilken spelare som helst får anmäla sig. Utbildningen sker vid 5 tillfällen per år och är uppdelat i sex olika zoner. Denna utbildning sker upp till 19 års ålder och sker utifrån en strukturerad matris för spelarutbildning som visar vad det skall vara fokus på i olika åldrar. Från 14 års ålder skall föreningarna skicka de spelare som är intresserade och träningsvilliga – de kan vara hur dåliga som helst. Det är stort fokus på bredd:

Syftet med hela utbildningssystemet är att motverka selektering, få fler att stanna längre och undvika för tidigt klubbyte.

I ett dokument om denna utbildning, benämnt ”spelarlyftet”, framkommer citat som ”om vi får flest möjliga fotbollsspelare att hålla på så länge som möjligt, så blir flest så bra som möjligt” och talang benämns som ”en intresserad ungdomsspelare som är träningsvillig”. Varje utbildningsår avslutas med en zonlagsturnering där inga distrikts- eller landslagsspelare får vara med. Ulf Carlsson lyfter samtidigt fram att de har bra kontakt med de stora distrikten i söder och vet att det finns ett liknande tänk men att Skåne kanske är lite mer elitinriktat. Samtidigt menar han att det finns en annan attityd i Stockholm, som han benämner Brommapojkarna-syndromet:

Där uppe är det väldigt viktigt att ha bra lag i tidig ålder. Det tilltalar inte mig.

Intervju med Calle Andersson, Smålands Fotbollförbund

Barn/ungdomar utvecklas olika och därför är det viktigt att ligga brett, att ha mycket uppföljningsläger som innebär ständiga chanser för spelare att visa upp sig, menar Calle Andersson:

Ju fler exempel som görs på spelare som kommer fram sent, desto mer öppet utbildningssystem och uppföljningsläger kommer det att bli.

Samtidigt menar han att den största talangen är viljan att träna och utvecklas. Att mycket är upp till individerna själva, att inte ge upp under resans gång. Han lyfter också fram närmiljöns betydelse för spelare, att det är den som måste vara riktigt bra och de jobbar mycket för att den skall vara bra.

Om det nationella selektionssystemet

Kritiken från Thomas Lyth, att det är för lite utbildningstanke på distriktsnivå och för mycket fokus på uttagning, håller han inte med om:

Visst, här finns det en svår balans i systemet med ungdomslandslagen. Vi blir tvingade att ta ut 16 spelare till elitlägret, men vill ändå ligga väldigt brett.

Elitlägret framförallt tycker vi är tidigt. Det byts ut i snitt fem spelare mellan elitpojkliget vid 15 års ålder och distriktscupen vid 16 års ålder.

Andersson säger att kanske vissa instruktörer, som de måste prata med, har för mycket matchtänk. Smålands fotbollförbund har en ambition att gå långt i distriktscuper och ha många landslagsspelare. Budskapet från SvFF är att bevaka 60-gruppen, de landslagsaktuella, men de väljer att bevaka fler spelare. Samtidigt väljer han att ha en resonerande hållning. Han lyfter fram att elitpojkliget är en stor manifestation för svensk fotboll, att man måste se det ur den vinkeln också. Han menar att ungdomslandslagsverksamheten är bra för dem som är där, men att han samtidigt är övertygad att det finns andra spelare som är minst lika bra som de som är där. Att det är väldigt små marginaler som avgör.

En spelare, anfallare, var på gränsen till smålandslaget som forward. Sedan spelade han högerback på elitlägret, och idag är han kanske Sveriges bästa högerback i den åldern.

De har också haft tankar om ett elitläger 2 istället för distriktscupen. Angående ungdomslandslagen menar han att det är svårt att säga vad det ger, att det inte finns några sanningar och att det finns skillnader från åldersgrupp till åldersgrupp:

Ett år kanske alla i U18 landslaget har varit på elitpojk. Varje år är nya förutsättningar. I slutändan är det väldigt mycket upp till spelarna själva.

Miljö för talangutveckling

När det gäller hur en bra miljö för talangutveckling skall se ut menar Calle Andersson att det kan variera:

Man utvecklas olika, kan utvecklas i olika miljöer, på olika sätt. Det finns inga sanningar, skiljer mycket mellan person till person.

Samtidigt måste den specifika träningen, utbildningen, vara bra och de jobbar ut mot föreningar för det skall vara bra ur denna aspekt. Han lyfter också fram att Småland är ett stort distrikt med många olikheter och förutsättningar. De har Jönköping, Växjö och Kalmar med elitfotboll, sedan många ställen där det finns division 2 och division 3 lag.

De som gör tidig A-lagsdebut ligger ofta lite före, det ser vi i distriktsverksamheten. De som spelar i pojklag tar inte för sig på samma sätt.

Mängden träning och fotbollsakademier

När det gäller träning har de funderat en del kring hur mycket, vad och när. Andersson berättar att det fanns en högstadieskola med fotbollsprofil (fri anmälan), med 4 träningar i veckan, och att många av dem som gick där inte sökte till fotbollsgymnasium. Nu har gått de ned i antal pass:

Det kan bli för mycket för en del ungdomar. Hur mycket man vill träna kan bero på hur det går i sin förening, hur lång man går där osv. De som orkar träna, ligga i, de når oftast längst.

Samtidigt menar han att det är svårt att säga någon siffra på vad som är lämpligt:

Det är väldigt individuellt, många lyckas utan att träna så mycket. Det är viktigt att inte träna för att tränaren säger det, utan träna för att man vill bli bättre. Att man som spelare måste ha det tänket, slår du 100 passningar räcker det inte att koncentrera dig på bara 50% av dem.

Angående att idrotta med mer än en idrott är det upp till den enskilda spelaren (policy finns i fotbollens spela, lek och lär). De är försiktiga med att säga att nu måste du välja fotboll, men i 15-16 års ålder bör man fundera på vilken idrott man lägger mest tid på.

När det gäller fotbollsakademier, fotboll och skola i samspel, är deras grundinställning positiv:

Vi samlar in uppgifter från skolor och hjälper till att marknadsföra det.

Distriktets egen verksamhet för talangutveckling

Småland har delat upp sig i tolv olika utbildningszoner. Vid 12 års ålder har de en så kallad tematräning som är öppen för alla (brukar vara runt 700 killar). Det är föreningarna som anmäler spelare, det kan vara allt från 5-15 spelare från en förening och det sker ingen uttagning. Även tränarna i respektive förening kommer dit: Vi vill utbilda dem i vårt tänk.

Vid tretton års ålder har de tre utbildningstillfällen, varav tränarna i respektive förening är med på den sista. Även här är det fri anmälan. Senare på vintern har de ett uppföljningsläger för de spelare som vill.

Vid 14 års ålder har de ett utbildningsläger (ca 950 killar i tolv zoner) varifrån de tar ut 18 spelare från varje zon. De går vidare till Smålands motsvarighet till elitpojkliget. De som inte går vidare har möjlighet att vara med på ett exakt likadant läger med samma instruktörer senare på sommaren. Sedan har de ett sista läger, innan distriktsverksamheten börjar.

De har många uppföljningsläger för att ge chansen för spelare att komma in i distriktsverksamheten och bli ”upptäckta”:

Från division 2 och uppåt kan du betraktas som upptäckt. Tränare i division 3,4 och 5 kan nominera spelare från åldern 16-19 år till uppföljningsläger. Vi har två läger per år, för att stimulera dem.

För att se till att verksamheten till distrikten är öppen är spelarutbildare och lokala talangutvecklare, och deras samspel, viktigt. Det finns en lokal talangutvecklare i varje zon och spelarutbildaren är kontakten uppåt mot distriktsverksamhet/landslagsverksamhet. ”Det är viktigt att få ut de lokala talangutvecklarna på matcher”, konstaterar Calle.

De har också skapat något som kallas för fyndrutan:

Dit kan föreningar, tränarna, föräldrar eller spelaren själv anmäla sig. Sedan kommer vi och tittar. Ibland har det dykt upp ett riktigt stjärnskott.

När det gäller distriktsverksamheten ligger de väldigt brett, menar Andersson. De börjar med 60 spelare och har sedan 30 spelare per läger. De har också ett stort läger efter elitliget, dit de bjuder in spelare som inte var med på distriktsliget. Calle Andersson betonar också vikten av att ha bra kontakt med föreningar och dess tränare, eftersom närmiljön är det absolut viktigaste:

Närmiljön måste bli bäst. Vi har 12 spelarutbildare som kommer att erbjuda sig att träffa alla föreningar och prata om spelarutbildning, ge exempel på övningar osv. Vi får inte bli någon isolerad verksamhet.

Intervju med Lars Eiswohld, Skånes Fotbollförbund

Lars Eiswohld betonar vikten av att ligga väldigt brett och att följa många spelare högre upp i åldrarna. Utbildning lyfts fram som centralt och det viktiga i att närmiljön för spelarna är bra:

Det är föreningarna som gör 90% av jobbet. Vi har även med spelarnas tränare på våra första utbildningsläger. Den kopplingen är viktig.

Eiswohlds känsla är att det är ganska lite omsättning av spelare mellan olika föreningar i Skåne under de unga tonåren. Vid första distriktslägret är väldigt många spelare på plats och att det först 2-3 år senare sker en större spelaromsättning:

Elitklubbarna har bra koll och plockar intressanta spelare vid 16-17 års ålder.

Om det nationella selektionssystemet

Angående ungdomslandslag tycker han att 15 år är lite för tidigt:

Jag ser inget problem i att skjuta på det, det får stå för mig och inte för Skånes FF, men jag tycker det är tveksamt att ta ut landslag till 15 år. Har svårt att se vad det är för gagn med det.

Samtidigt kanske Svenska Fotbollförbundet också tycker det, men att de sitter fast i hur strukturen med ungdomslandslag ser ut med VM och EM och att det kanske inte vore bra att inte vara med i U17 VM/EM:

Instruktörerna kanske lär sig. Det kan vara en viktig erfarenhet för dem, vet faktiskt inte.

Han menar också att det är en resursfråga, att om pengarna som läggs på ett ungdomslandslag skulle fördelas på distrikten så skulle det bli väldigt lite pengar.

När det gäller elitpojkälgret ser Skåne inte det främst som ett uttagningsläger, utan mer som en manifestation av svensk fotboll:

Alla är där och vi tycker det är riktigt roligt. Det är stimulerande att möta andra människor, en upplevelse.

Eiswohld lyfter också fram elitpojkliget som en viktig marknadsföring av den svenska fotbollen. Han menar att det laget kan göra att många väljer att satsa på fotbollen. Han menar att om exempelvis ishockeyn hade haft något motsvarande utan att fotbollen hade haft något, skulle de ha varit i underläge.

Att det skulle vara små marginaler som avgör vem som går vidare till elitpojkliget håller han inte riktigt med om:

8-10 spelare är vi rätt överens om i 16- gruppen. Sedan finns det kanske en gråzon från spelare 13-16. Vi brukar ha med 6-8 spelare till Bosönlaget (första landslagssamlingen, min anm.) och vet att de är bäst just då.

När det gäller vilket år man skall börja med ungdomslandslag tycker han är svårt att säga, men menar på att ungdomslandslag vid 18-19 års ålder måste vara bra:

Att vara med där, i den miljön vid denna ålder, måste vara viktigt, stimulerande och utvecklande.

Av de fyra skåningar som är med i dagens U18-landslag har endast en varit med på elitpojkliget, berättar Eiswohld.

Miljö för talangutveckling

När det gäller en bra miljö för talangutveckling finns det olika vägar att gå för spelare, menar Eiswohld och exemplifierar:

Man kan vara kvar i Lödde (div. 3), träna mycket och spela med A-laget. Men du kan inte spela med juniorlaget, det är för dålig träningsmiljö, då är det bättre att vara i en elitklubb. Många instruktörer är väldigt inne på det här att det är bra med tidig A-lagsdebut.

Om du är 15 år och spelar i ett A-lag, i division 4 med bra tränings- och matchmiljö, tränar 3 pass i veckan med A-laget och något pass med juniorlaget, kan det vara bra, menar Eiswohld. Det är inte nödvändigt att tillhöra en elitklubb.

Eiswohld lyfter också fram den mentalitet hos spelare som kommer fram i svenska miljöer som positiv.

Klubbar vet vad de får när de köper svenska spelare. De gör alltid sitt bästa, är lojala och kämpar alltid.

Mängden träning och fotbollsakademier

Lars Eiswohld har inga direkta tankar om mängden träning som är motive-rad.

8-9 pass känns spontant ganska mycket. Men det beror på så mycket. Vill veta mer, hur de tränar, ta del av utvärderingar, forskning osv.

När det gäller att hålla på med mer än en idrott ser han inga problem med det, såvida spelaren själv känner att han orkar det. Som exempel nämner han att i en tipselitverksamhet förväntas man träna sju pass i veckan, och att det då blir svårt att orka med något mer.

Skåne är generellt positivt inställda till fotboll i kombination med skola, något de sprider information om, men mängden träning har de ingen åsikt om i nuläget.

Distriktets egen verksamhet för talangutveckling

Skånes Fotbollförbund börjar sin spelarutbildning vid 13 års ålder. Föreningarna väljer de spelare de tycker är bäst i nuläget. De har fyra läger per år för 13 åringar, alla är med hela tiden, och totalt rör det sig om 900 pojkar uppdelat i nio olika zoner.

Vid 14 års ålder finns det första uttagningslägret som mynnar ut i 16 spelare till elitpojkliget. I övrigt fortsätter den lokala talangutvecklingen, nu rör det sig om ungefär 400 pojkar som är uppdelade i nio zoner och har 5 träffar per år. Lars Eiswohld menar att de hela tiden skjuter på det:

Tidigare hade vi uttagning vid 13 års ålder, men det är helt meningslöst att hålla på med sånt då.

Tanken är att den lokala talangutvecklingen skall pågå tills de är 18 år. Distriktslagen som de har vid 16, 17 och 18 års ålder exkluderar spelare i elit-

klubbar, allsvenskan och superettan, eftersom de redan antas få väldigt bra träning i sitt klubbtag.

För en del föreningar är distriktsverksamheten väldigt viktig. Att elitklubbarna inte är med öppnar dörrarna för andra. 40 nya som mår bättre av det.

I åldern 16-17 år har de verksamhet för 200 spelare och vid 18 års ålder handlar det om 40 spelare. De håller koll på fler spelare än tidigare:

Tidigare hade vi 40-60 spelare runt distriktslägerna vid denna ålder. Nu når vi 5 gånger fler.

Lars Eiswohld har också tankar på att utbildningsverksamheten för 13 år skall försvinna helt.

Avslutande diskussion

Det är uppenbart att det inte råder enighet om hur den centraliserade talangutvecklingen skall organiseras och bedrivs inom svensk fotboll. Kritiken mot framförallt det yngsta ungdomslandslaget kommer från alla tre distrikt, även om de också resonerar kring att man kanske måste följa grundstrukturen med ungdomslandslag från FIFA/UEFA. Ulf Carlsson på Göteborgs Fotbollförbund framstår som den störste kritikern och hävdar att de yngsta ungdomslandslagen är ineffektivt ur ett talangutvecklingsperspektiv.

Kritiken från Lyth mot distriktens verksamhet tycks märklig i spegling mot intervjuerna med Småland, Göteborg och Skåne. Visserligen sker viss selektion i Skåne till deras zonläger vid 13 års ålder, men det handlar om hela 900 ungdomar. Småland och Göteborg har istället helt öppna utbildningsdagar med fri anmälan för flera hundra och det ser liknande ut i flera andra distrikt i söder enligt Ulf Carlsson. Göteborgs framstår som distriktet med störst breddtänk med öppna utbildningsdagar att anmäla sig till upp till nitton års ålder.

Det är svårt att förutspå unga fotbollsspelares utveckling, men hur skall man förhålla sig till det? Är det så svårt att all selektion och spetsning av spelare i tonåren bör betraktas som onödig, att det bara sänder fel signaler till spelare, är slöseri med resurser och ett ineffektivt system? Så enkelt vill inte jag hävda att det är, det är snarare väldigt komplext.

Med hänsyn till tidigare presenterad forskning på området, tillsammans med mina egna erfarenheter som aktiv spelare inom såväl ishockey som

fotboll, är min uppfattning att det generellt går att göra vaga antaganden om hur bra spelare kan bli. Det är ingen slump att cirka hälften av A-landslagets spelare över tid har gjort pojk- eller juniorlandskamper (märk väl att det i seniorlandslaget kan röra sig om ca 15 årskullar). Det är emellertid inte heller en slump att av de 103 spelare (109 med utlandsproffs inräknade) i årskullarna 83-86 som spelat minst 10 matcher från start i Allsvenskan eller Superettan, och därmed kan betraktas som etablerade, har 30% inte ens varit med på elitpojkläggret.

SvFF vill verka som förebild, de anser att den centraliserade talangutvecklingen är en förebild för distrikt och föreningar. Den är det till viss del anser jag; verksamheten har förändrats till betydligt mer fokusering på utbildningsverksamhet, individuell utveckling och tematräningar inom olika områden. Men fortfarande är det en alldeles för snäv selektion på nationell nivå i för tidig ålder. Det sänder fel signaler till distrikt och föreningar, till spelare och ideella tränare runt omkring i Sverige; att det går att förutspå unga spelares utveckling i större utsträckning än vad man i praktiken kan göra.

Ungdomslandslag är enligt mig motiverat från 18 års ålder då de fysiska skillnaderna mellan spelarna jämnats ut i stor utsträckning. Innan dess kan utbildningsverksamhet och stimulansaktiviteter ske på distrikts- och föreningsnivå. En spridning av fotbollsakademier bidrar också till att stimulera en bred ungdomselit.

Referenser

- Barnsley, R. H., Thompson, A. H., & Barnsley, P. E. (1985). Hockey success and birthdate: The RAE. *Canadian Association for Health, Physical Education, and Recreation*, 51, 23–28. (refereras i Musch & Grondin)
- Bell, J. F., & Daniel, S. (1990). Are summer-born children disadvantaged? The birthdate effect in education. *Oxford Review of Education*, 16, 67–80. (refereras i Musch & Grondin)
- Carlsson, Rolf (1991) *Vägen till landslaget* GIH, Stockholm.
- DeMeis, J., & Stearns, E. (1992). Relationship of school entrance age to academic and social performance. *Journal of Educational Research*, 86, 21–27. (refereras i Musch & Grondin)
- Dickinson, D. J., & Larsen, J. D. (1963). The effects of chronological age in months on school achievement. *Journal of Educational Research*, 56, 492–493. (refereras i Musch & Grondin)
- Gilly, M. (1965). Mois de naissance et réussite scolaire. *Enfance*, 4, 491–503. (refereras i Musch & Grondin)

- Grondin, S., Proulx, J., & Zhou, R.-M. (1993). Date de naissance et rendement scolaire. *Apprentissage et Socialisation*, 16, 169–174. (refereras i Musch & Grondin)
- Grondin, S., Deshaies, P., & Nault, L. P. (1984). Trimestres de naissance et participation au hockey et au volleyball. *La Revue Québécoise de l'Activité Physique*, 2, 97–103. (refereras i Musch & Grondin)
- Hauck, A., & Finch, A. (1993). The effect of relative age on achievement in middle school. *Psychology in the Schools*, 30, 74–79. (refereras i Musch & Grondin)
- Helsen, Werner F., van Wincel, Jan, Williams, Mark A. (2005) The relative age effect in youth soccer across Europe, in *Journal of Sports Sciences*, June 2005; 23(6): 629 – 636, [http://graphics8.nytimes.com/images/blogs/freakonomics/pdf/RelativeAgeEffectSportsHelsenEtAl\(2005\).pdf](http://graphics8.nytimes.com/images/blogs/freakonomics/pdf/RelativeAgeEffectSportsHelsenEtAl(2005).pdf) (tillgänglig (8/1 2020)
- Kinard, E., & Reinherz, H. (1986). Birthdate effects on school performance and adjustment: A longitudinal study. *Journal of Educational Research*, 79, 366–372. (refereras i Musch & Grondin)
- Langer, P., Kalk, J., & Searls, D. (1984). Age of admission and trends in achievement: A comparison of Blacks and Caucasians. *American Educational Research Journal*, 21, 61– 78. (refereras i Musch & Grondin)
- May, D., & Welch, E. (1986). Screening for school readiness: the influence of birthdate and sex. *Psychology in the Schools*, 23, 100–105. (refereras i Musch & Grondin)
- Musch, Jochen & Grondin, Simon (2001) "Unequal competition as an impediment to personal development: a review of the relative age effect in sport", *Developmental Review* 21, 147-167, <http://www.eduratio.be/raemus.pdf> (tillgänglig 8/12020)
- Peterson, Tomas (2004), "Selektions- och rangordningslogiker inom svensk ungdomsfotboll", idrottsforum.org 2004-08-31. <http://www.idrottsforum.org/articles/peterson/peterson.html> (tillgänglig (8/1 2020)
- Russell, R. J. H., & Startup, M. J. (1986). Month of birth and academic achievement. *Personality and Individual Differences*, 7, 839–846. (refereras i Musch & Grondin)
- Sundström, Peter (2007), *Fotbollsakademier - en växande företeelse inom svensk fotboll*, C-uppsats, Malmö Högskola, <http://dspace.mah.se/bitstream/2043/4247/1/Microsoft%20Word%20-%20Fotbollsakademier.pdf> (tillgänglig 8/1 2020)
- Svensson, Allan (1993), *Har åldern någon betydelse?* Rapport nr 1993:04, Inst. För pedagogik, Göteborgs Universitet
- Sweetland, J., & De Simone, P. (1987). Age of entry, sex, and academic achievement in elementary school children. *Psychology in the Schools*, 24, 406–412. (refereras i Musch & Grondin)
- Wattie N., Baker J., Cogley S., Montelpare W. (2007), A historical examination of relative age effects in Canadian hockey players. *Int. J. Sport Psychol.* 2007:38, 178–186.

